

Władysław Kubik

"Methodisch-didaktische Impulse für die religionspädagogische Praxis", Bernhard Grom, Freiburg im Breisgau 1972 : [recenzja]

Collectanea Theologica 46/4, 232-234

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nadzieję, że w ten sposób usunie tak często spotykaną niepewność, rodzącą się w trakcie kontaktu ze skomplikowanymi technicznie elementami interesującą nas dziedziny wiedzy człowieka jak *tranzystor, ognisko soczewki, częstotliwość i amplituda, projektor, głowica zapisująca, stereofonia, kamera* itp.

Czytelnik znajdzie także w słowniku zwięzłe informacje o szkołach i instytucjach zajmujących się kształceniem odpowiedniej kadry dla praktyki szkolnej oraz o różnych zakładach produkujących przydatne dla niej audiowizualne urządzenia techniczne.

Wydawca leksykonu podkreśla w słowie wstępnym, że udało mu się pozyskać do współpracy prawie wszystkich kompetentnych w sektorze audiowizualnym zachodnioniemieckich naukowców, techników i praktyków szkolnych. Fakt ten uwidocznił się także w treści recenzowanej przez nas pracy zbiorowej. Wiele haseł występujących w słowniku przedstawia, objaśnia i omawia różnego rodzaju typy aparatów i podaje instrukcje posługiwania się nimi. Dzięki współpracy z fachowcami w pojedynczych hasłach został uchwycony aktualny stan w momencie redagowania słownika.

Można wyodrębnić w słowniku grupę haseł omawiających wybrane pojęcia z dydaktyki, pedagogiki i psychologii np. *pogląd, kształcenie, dramatyzacja i dydaktyka, wychowanie przez telewizję i film, dziecko i film, psychologia przeżycia filmowego* itp. Przy omawianiu wyżej wymienionej grupy pojęć, zgodnie z nachyleniem całego słownika, autorzy dbają zawsze o to, aby określić, w jakim stopniu środki audiowizualne pomagają w realizacji określonych celów dydaktycznych czy pedagogicznych.

Niektóre hasła posiadają w załączeniu literaturę przedmiotu, dzięki której czytelnik może pogłębić swoje wiadomości na temat bardziej interesującego go zagadnienia.

W dodatku do leksykonu znaleźć można aktualną bibliografię audiowizualnych czasopism oraz wykaz nazwisk uczonych i fachowców, zajmujących się badaniami dotyczącymi audiowizualnych środków kształcenia, a także zestaw ich publikacji. Ponadto zawiera on także 40 reklam różnych instytucji handlowych oferujących bogaty asortyment pomocy audiowizualnych. Mogą one w dużym stopniu ułatwić wybór i decyzję zakupu wyżej wspomnianych pomocy dydaktycznych.

Słownik audiowizualnych środków kształcenia nie jest pozycją katechetyczną. Stąd czytelnik nie znajdzie w nim wzmianek dotyczących zastosowania tychże w działalności katechetycznej. *Ogólna Instrukcja Katechetyczna* w zestawie pomocy, jakimi winna posługiwać się działalność katechetyczna, wymienia także środki audiowizualne i masowego przekazu. Dyrektorium postuluje ponadto, aby stały się one przedmiotem wnikliwych studiów w aspekcie katechetycznym oraz, aby zostały włączone do programu kształcenia katechetów. Współczesny bowiem człowiek w znacznym stopniu pozostaje pod wpływem środków audiowizualnych. Posługa katechetyczna winna się z tym faktem liczyć i wypracować właściwy język dla przekazywanych przez siebie treści. Wydaje się, że dla realizacji wyżej wymienionych celów prezentowany słownik może być przydatny.

o. Zygmunt K. Kacprzak OFM, Katowice

Bernhard GROM, *Methodisch-didaktische Impulse für die religionspädagogische Praxis*, Freiburg im Breisgau 1972, Verlag Herder, s. 223.

Od połowy naszego stulecia pojawiają się ponownie na terenie katechetycznym pytania o skuteczną metodę nauczania, która wyzwalałaby prawdziwą aktywność i współdziałanie uczniów, a tym samym uczyniła naukę religii bardziej owocną. Bernhard Grom zapoznaje nas właśnie z pewnymi eksperymentami, metodami czy modelami podejmowanymi zarówno w krajach języka niemieckiego, jak i poza nimi. Prezentuje zwłaszcza te, które podkreślają znaczenie grup wychowawczych w procesie kształtowania osobowości,

zmierzają do pełnego i głębokiego naświetlenia sytuacji ludzkich oraz te, które starają się dostarczać młodzieży osobowych wzorów, impulsów do identyfikacji.

Posługując się określeniem „eksperyment”, autor nie ma na uwadze eksperymentu dydaktycznego w pełnym tego słowa znaczeniu, to znaczy nie chodzi mu o zaprezentowanie skuteczności przyjętego czynnika (zmiennej niezależnej) mierzonych ustalonymi metodami pomiaru, lecz omawia charakterystyczne nowe sposoby przeprowadzania z młodzieżą spotkań o charakterze religijnym.

W pierwszym rozdziale swej pracy podkreśla mocno, że wobec ciągle zmieniających się uwarunkowań społecznych, także praca wychowawcza podejmowana przez Kościół musi się ciągle zmieniać i bazować na bardziej uczestniczących formach komunikacji. Zarówno szkoła jak i Kościół, pragnąc odegrać skuteczną rolę w kształtowaniu młodego pokolenia, muszą opierać swoją działalność wychowawczą na pobudzaniu uczniowskich zespołów do podejmowania odpowiedzialnych, twórczych, umotywowanych zadań. Teoria dynamiki grupy i zespołów wychowawczych może — zdaniem autora — oddać szczególnie cenne usługi. Dlatego też najpierw przedstawia w swej pracy modele komunikacji ukierunkowane na zdobywanie wiedzy przez zespołowe rozwiązywanie problemów. Omawia eksperymenty F. Kaspара czy R. Barbina umożliwiające stworzonym grupom samodzielne ustalanie programów i przyjmowanie własnego stylu opracowania problemów. Równocześnie omawia autor modele komunikacji ułatwiające młodzieży doświadczenie i prezentowanie pewnych postaw. Podaje tu między innymi ciekawe kwestionariusze pobudzające wymianę myśli, a także audiowizualne sposoby wyzwalania osobowego kontaktu.

Z uwagi na to, że każdy zespół uczniów musi się zajmować jakimś tematem, materiałem, w rozdziale drugim przechodzi autor do zaprezentowania eksperymentów, w których uczniowie zgłębiają przede wszystkim sytuacje i problemy ludzkie bez uciekania się, zwłaszcza w fazie wstępnej, do dokumentów biblijno-kościelnych. Autor omawia tu między innymi metodę „rewizji życia”, która w latach pięćdziesiątych zrodziła się we Francji, a w pierwszej połowie lat sześćdziesiątych kształtowała się w Holandii. W drugiej połowie lat sześćdziesiątych te same zagadnienia w nieco odmiennej formie wystąpiły w krajach języka niemieckiego już to w katechezie zwanej „pośrednie” przepowiadanie (*indirekte Verkündigung*), czy w katechezie indukcyjnej (*induktive Katechese*), w nauczaniu o tematyce życiowej (*Unterricht über Lebensfragen*), wreszcie w katechezie określonej mianem „katechezy przedpoła” (*Vorfeld-Katechese*). Autor podaje typowe cechy omawianych poszukiwań na przykładzie katechezy zajmującej się tematem praca i zawód. Punktem wyjścia jest w nich sytuacja ludzka, a Objawienie punktem odniesienia. Nie chodzi w tego rodzaju katechezie o tematyczne studium Objawienia samego w sobie, ale po prostu o ludzkie pytania, które rodzą się w kontakcie z rzeczywistością i które należy wyjaśnić. Przy czym nie przechodzi się natychmiast z sytuacji ludzkich na drodze analogii do wyjaśniania spraw transcendentnych, ale usiłuje się dostrzec w samych problemach ludzkich głębię, sens, celowość, a także doświadczyć w nich Absolutu wszystko przenikającego.

Z kolei w trzecim rozdziale autor zajmuje się problematyką identyfikacji. Z uwagi na to, że młodzież 12—14-letnia chce się identyfikować z wzorami osobowymi przeszłości czy teraźniejszości, należy w ramach katechezy zatrzymać się na postaciach, które urzeczywistniają duchowo-religijne postawy, należy prezentować przypadki życia, które kryją w sobie szczególną moc pobudzającą do naśladowania. Autor przytacza szereg konkretnych prób zastosowania tego typu katechezy. Omawia między innymi przydatną dla 12—14-latków „pedagogikę bohaterów”. Radzi wykorzystanie w spotkaniach z 15—16-latkami pozycji *Grosse Christen in Schlüsselsituationen*, opracowaną przez

H. Hendrickxa. Podkreśla szczególne znaczenie dla 16—19-letniej młodzieży konkretnego świadectwa życia ludzi dorosłych.

Książka może oddać znaczne usługi zwłaszcza katechetom zatrudnionym w zorganizowanej katechezie młodzieżowej. Przynosi także wiele wskazań dla duszpasterzy pracujących w pozaszkolnych grupach młodzieżowych. Książka nie tylko informuje o różnych inicjatywach metodycznych, zmierzających do odnowy wychowania religijnego, ale podaje także szkice wzorcowych katechez i zarazem zawiera krytyczną ocenę podejmowanych wysiłków. Podkreśla ich walory i przestrzega przed błędami.

k.s. Władysław Kubik SJ, Warszawa—Kraków

Kurt FINGER, *Handbuch zum Glaubensbuch 3. Eine methodische Handreichung*, 1972, s. 631; *Handbuch zum Glaubensbuch 4. Eine methodische Handreichung*, 1971, s. 430, Wien-Freiburg-Basel, Verlag Herder.

W r. 1971 wydano drukiem w Austrii nowy program nauki religii. Równoległe z ukazaniem się tego dokumentu zaczęły wychodzić podręczniki uwzględniające jego założenia. Na klasę trzecią i czwartą podręcznik dla dziecka opracował K. Finger, współpracownik Instytutu Katechetycznego w Wiedniu. Ten sam autor przygotował także podręczniki metodyczne dla nauczycieli religii, również na tym samym poziomie klasy trzeciej i czwartej.

Program austriacki z 1971 r. w zasadzie idzie jeszcze po linii ruchu kerygmatycznego, jakkolwiek wyraźnie uwzględniła znaczenie doświadczenia religijnego oraz kształtowanie postaw chrześcijańskich na życie codzienne dziecka. Zarówno podręczniki dla dziecka, jak i podręczniki metodyczne dla nauczyciela kładą już o wiele mocniejszy akcent na zagadnienia antropologiczne. Dlatego w wielu miejscach zmieniają nieco kolejność czy nawet dobór tematów, co jest całkowicie dopuszczalne ze względu na „ramowość” nowego programu, jak i układ podręcznika dla dziecka. Służą w ten sposób wszystkim katechetom, niezależnie od dokonywanego przez nich wyboru.

Układ obu podręczników metodycznych jest taki sam. Po wprowadzeniu w strukturę i założenia podręcznika dla dziecka następują schematy katechez. Należy zaznaczyć, że autor nie podaje katechez gotowych, ale raczej koncentruje się na celach katechezy, idąc w tym wypadku za wskazaniami teorii *curriculum*, podsuwa pewne wyjaśnienia teologiczne, wskazania metodyczne, oraz ogólny schemat jednostki tematycznej. Specyfiką podręcznika, a zarazem przejaw ukierunkowania bardziej antropologicznego stanowi bogaty dobór tekstów literatury dziecięcej do wykorzystania w poszczególnych katechezach czy grupach tematycznych. Oba tomy zawierają również ciekawe, a zarazem specyficzne dla kierunku austriackiego wprowadzenia do stosowania ilustracji zarówno w podręczniku dla dziecka, jak i w samej katechezie i to z podkreśleniem wielopłaszczyznowej funkcji ilustracji i rysunku dziecięcego. Teksty literackie oraz uwagi odnośnie do wyrazu plastycznego mogą być szczególnie interesujące dla polskiego czytelnika, ponieważ zainteresowanie tymi zagadnieniami ciągle wzrasta, a nie mamy jeszcze opracowanej własnej teorii. Wyrazem uwzględniania częściowo nauczania programowanego, a częściowo nauczania twórczego są liczne i różnorodne formy ćwiczeń włączone w tok katechezy albo dołączone do grup tematycznych jako materiał do wyboru. Nie można również pominąć doboru pieśni, zwłaszcza melodii dostosowanych do możliwości dziecka trzeciej i czwartej klasy, odpowiadających naszej klasie drugiej i trzeciej.

Obok teorii wyrażającej się we wszystkich wspomnianych elementach warto zwrócić uwagę na treść obu podręczników. Podręcznik na klasę trzecią koncentruje się na zagadnieniu Kościoła, a zarazem jako cel zakłada pomoc dziecku w jego dojrzewaniu społecznym. Do tego celu dobrano materiał biblijny, liturgiczny czy wychowania moralnego, zrywając z klasycznym po-